



Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019. gada 25. janvārī Nr. 1-5/12

Latvijas Republikas Ministru prezidentam

Arturam Krišjānim Kariņam

e-pasts: vk@mk.gov.lv

Par nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanu

Saskaņā ar Latvijas Republikas tiesībsarga (turpmāk – tiesībsargs) stratēģijā 2017. – 2021.gadam noteikto arvien aktuāla ir tēma par nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanu. Jau vairākkārt esmu norādījis, ka Latvijā izveidotā sociālās drošības sistēma un sociālā atbalsta minimālie apmēri ir zem minimuma, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi. Pabalstu apmēri nav aprēķinos balstīti, turklāt tie lielākoties nav pārskatīti vairāku gadu garumā, piemēram, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts (64 *euro*) ir palicis 2005.gada, bet trūcīguma sliekšnis (128 *euro*) – 2011.gada līmenī. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam ir piesaistīti gandrīz visi minimālie pensiju apmēri.

2014.gadā tika izstrādāta koncepcija “Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu”¹, kuras mērķis ir uz solidaritātes principiem balstīta nabadzības un ienākumu nevienlīdzības mazināšana, savukārt mērķis – noteikt metodoloģiski pamatotu un sociālekonomiskajai situācijai atbilstošu minimālā ienākuma līmeni, kas kalpotu par atskaites punktu sociālās drošības sistēmas jomu (valsts sociālie pabalsti, sociālā apdrošināšana, sociālā palīdzība) ietvaros noteikto atbalsta pasākumu pilnveidošanai. Sākotnēji bija plānots ieviest koncepciju jau 2017.gadā.

Minētās koncepcijas ieviešana būtiski uzlabotu mazāk aizsargāto Latvijas iedzīvotāju, piemēram, bērnu, gados vecāku cilvēku, personu ar invaliditāti sociālo drošību. Tomēr sākotnēji plānotā iecere jau ir pārveidota un tās ieviešana atlikta jau vairāku gadu garumā.

2017.gada 9.martā Valsts sekretāru sanāksmē tika izsludināts plāna projekts “Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2018.-2020.gadam”, taču tas netika iekļauts izskatīšanai Ministru kabineta sēdes darba kārtībā.

2018.gada 10.maijā Valsts sekretāru sanāksmē tika izsludināts aktualizētais plāna projekts “Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2019.-

¹ Apstiprināta ar Ministru kabineta 2014.gada 30.oktobra rīkojumu Nr.619 “Par koncepciju “Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu””, pieejama: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40330153>

2020.gadam”² (turpmāk – Plāna projekts), kura mērķis ir pilnveidot minimālo ienākumu atbalsta sistēmu, sniedzot atbalstu nabadzības un ienākumu nevienlīdzības riskiem visvairāk pakļautajām sabiedrības grupām. Plāna projekts citastarp paredz jau 2019.gada 1.pusgadā palielināt atbalstu valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un minimālo pensiju saņēmējiem, bet 2020.gadā pārskatīt garantētā minimālā ienākuma (GMI) un trūcīgas personas ienākuma līmeņus.

Saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto informāciju saskaņotais Plāna projekts 2018.gada 3.jūlijā tika iesniegts Valsts kancelejā izskatīšanai Ministru kabineta sēdē, taču tā arī netika iekļauts Ministru kabineta sēdes darba kārtībā.

Ministru kabinets 2018.gada 17.septembra vēstulē Nr.90/TA-1363/6859 tiesībsargam norādīja, ka atbilstoši Ministru prezidenta 2018.gada 23.augusta rezolūcijai Plāna projekts tiks sagatavots izskatīšanai Ministru kabineta sēdē valsts budžeta projekta 2019.gada sagatavošanas procesā. Kā zināms, 2019.gada budžets joprojām nav pieņemts.

Atzīmējams, ka arī šajā plānā noteiktie pasākumi nesniedzas līdz Eiropas valstīs atzītai praksei minimālā ienākuma līmeni saskaņot ar nabadzības riska robežu, tomēr tas būtu ievērojams uzlabojums Latvijas iedzīvotāju sociālās drošības garantiju stiprināšanai.

Latvijas Republika sevi ir deklarējusi par sociāli atbildīgu valsti. Sociāli atbildīgas valsts pienākums ir gādāt par sociālo atšķirību izlīdzināšanu un šā principa saturā ietilpst cilvēka cienīga dzīves līmeņa nodrošināšana, aizsardzība sociālā riska gadījumā, kā arī sociālā taisnīguma nodrošināšana.

No Latvijai saistošajiem starptautiskajiem dokumentiem **izriet pienākums** sekot līdzī tiesību uz sociālo nodrošinājumu īstenošanas līmenim un nepieciešamības gadījumā to uzlabot.³

Eiropas Sociālo tiesību komiteja, 2017.gada nogalē skatot Latvijas Republikas valdības Ziņojumu par Pārskatītās Eiropas sociālās hartas 3., 11., 12., 13., 14. un 30.panta īstenošanu, secināja, ka situācija Latvijā neatbilst hartas 30.pantam, jo nav pienācīgas vispārējas un saskaņotas pieejas cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību.⁴

Saskaņā ar jaunākajiem statistikas datiem 2017.gadā nabadzības riskam pakļauto vai zemas darba intensitātes mājražotniecībā dzīvojošu personu īpatsvars sasniedza 470 tūkstošus jeb 24,6 % iedzīvotāju. Latvija joprojām ir viena no trūcīgākajām Eiropas Savienības dalībvalstīm.⁵

² Valsts sekretāru 2018.gada 10.maija sanāksmes protokola Nr.18 17§, pieejams:

<http://tap.mk.gov.lv/mk/vsssanaksmes/saraksts/protokols/?protokols=2018-05-10#17>

³ Sk. Pārskatītās Eiropas Sociālās hartas 30.pantu; Ekonomikas, sociālo un kultūras tiesību vispārējo komentāru Nr.19. Tiesības uz sociālo drošību (9.pants) 59.paragrāfs.

⁴ Eiropas Sociālo tiesību komitejas 2017.gada 8.decembra secinājumi. Pieejams:

<https://hudoc.esc.coe.int/eng#%7B%22ESCArticle%22:%5B%2230-00-163%22%2C%22ESCCCharterId%22:%5B%22163%22%2C%22ESCDcType%22:%5B%22FOND%22%2C%22Conclusion%22%2C%22Ob%22%2C%22ESCStateParty%22:%5B%22LVA%22%2C%22ESCDcIdentifier%22:%5B%222017/def/LVA/30/EN%22%7D>

[skatīts 14.08.2018.]

⁵ Nabadzības risks un sociālā atstumtība Latvijā 2017.gadā. Pieejams:

<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nabadziba/meklet-tema/390-nabadzibas-risks-un-sociala-atstumtiba-latvija> [skatīts 24.01.2019.]

Satraucoši, ka noteiktais garantētā minimālā ienākuma līmenis Latvijā šobrīd ir tikai 53 *euro*. Iedzīvotāji, kuru ienākumi ir zemāki par šo, ir 25 823. Vēršu uzmanību, ka to personu vidū, kas saņem garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalstu, ir arī mazaizsargātās personu grupas: bērni – 5953, personas ar invaliditāti – 3659 un vecuma pensijas saņēmēji – 2977.⁶

Stratēģijas “Eiropa 2020” ietvaros nospraustais Latvijas nacionālās reformu programmas mērķis ir līdz 2020.gadam nabadzības riskam pakļauto un/vai zemas darba intensitātes māsaimniecībās dzīvojošo personu skaitu samazināt līdz 21 %.⁷

Nemot vērā iepriekš minēto, aicinu Ministru prezidentu pielikt visas pūles, lai nodrošinātu Plāna projekta apstiprināšanu Ministru kabinetā un tā ieviešanas uzsākšanu jau 2019.gadā. Manā ieskatā turpmāka vilcināšanās Plāna ieviešanā nav pieļaujama.

Atbildi par valdības plānotajiem pasākumiem nabadzības mazināšanā, norādot konkrētus plānus un termiņus, lūdzu sniegt līdz šā gada 1.martam.

Ar cieņu
tiesībsargs

J.Jansons

⁶ Labklājības ministrijas statistikas dati. Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā 2017.gadā. Tabula 3.1.3. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/publikācijas-petījumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati/0-par-2017-gadu> [skatīts 25.01.2019.]

⁷ Turpat.